

Neobvyklý útvar na noze pěnkavy jikavce (*Fringilla montifringilla*) a pěnkavy obecné (*Fringilla coelebs*)

Unusual growths on the legs of a Brambling (Fringilla montifringilla) and a Chaffinch (Fringilla coelebs)

Vojtěch Volf

Na Poříčí 412, 518 01 Dobruška; e-mail: volf.dka@seznam.cz

Na těle ptáků jsou zaznamenávány různé abnormality, např. netypické zbarvení (JASSO 2006), morfologické změny na zobáčích (HAMPL 1989, ŠTANCL 2007, VRÁNOVÁ & ČESÁK 2008), nebo kožní defekty způsobené např. parazity (KAFKA & LITERÁK 2009, LITERÁK *et al.* 2009). Uvedené abnormality mohou být způsobeny různými příčinami a mohou být vrozené i získané během života. V této práci popisují dva případy odchycených pěnkavovitých ptáků (*Fringillidae*) s neobvyklými výrůstky na nohou.

Dne 16.2.2010 jsem na své zahradě přiléhající k rodinnému domku chytil a kroužkoval ptáky v blízkosti krmítka. Jde o lokalitu v jižní okrajové části Dobrušky (okres Rychnov nad Kněžnou, souřadnice 50°17'N 16°09'E, kvadrát 5762, nadmořská výška 285 m). V daném termínu se chytali hlavně čížci lesní (*Carduelis spinus*), sýkory koňadry (*Parus major*) a sýkory modřinky (*Cyanistes caeruleus*). Ve 12:05 hod. jsem odchytil samici pěnkavy jikavce (*Fringilla montifringilla*, pták ve druhém roce života). Na pravém tarsu těsně nad zadním prstem měla neobvyklý útvar velikosti hrachu (viz foto v příloze). Pořídil jsem fotodokumentaci, na levou (zdravou) nohu jsem nasadil kroužek Národní muzeum Praha N 618 860 a ptáka jsem vypustil zpět do přírody. Fotografie jsem konzultoval s odborníkem na choroby volně žijících zvířat s výsledkem, že jde pravděpodobně o bradavici v ranném stadiu způsobenou papillomaviry (I. Literák *in litt.*).

Další obdobný případ pochází ze dne 17.7.2010, kdy jsem chytil ptáky v rámci výzkumu avifauny Orlických hor na lokalitě PR Bedřichovka u Orlického Záhoří (okres Rychnov nad Kněžnou, souřadnice 50°17'N 16°28'E, kvadráty 5664, 5764, nadmořská výška 695 m). V 10:00 hod. jsem odchytil adultního samce pěnkavy obecné (*Fringilla coelebs*). Při jeho vyprošťování jsem si okamžitě povšiml, že má obě nohy zcela znetvořené neobvyklými útvary (viz foto v příloze). Po jeho šetrném vyjmutí ze sítě a důkladné prohlídce jsem ptáka pustil na svobodu bez kroužkování, protože ani na jedné noze nebylo kam kroužek umístit. Fotografie ptáka jsem opět zaslal k posouzení odborníkovi. Byl jsem informován, že jde o výsledek činnosti parazitického roztoče *Knemidokoptes jamaicensis*. Jde o stejný typ onemocnění, kterému se v případě chovů slepic říká vápenka, ačkoli u slepic ji způsobuje jiný druh roztoče (I. Literák *in litt.*).

V odborné literatuře jsou popsány rozmanité nálezy novotvarů na tělech ptáků, jako např. boule na horní straně zobáku kavky obecné (*Corvus monedula*; VRÁNOVÁ & ČESÁK 2008), nebo výrůstek na horní čelisti zobáku

u budnička menšího (*Phylloscopus collybita*; VOLF 2009). Do další skupiny pozorovaných novotvarů patří kožní cysty způsobené ektoparazity (LITERÁK *et al.* 2009, KAFKA & LITERÁK 2009). V tomto článku jsou popsány dva případy odchytu pěvců z čeledi pěnkavovitých s neobvyklými útvary na běhácích. Papillomaviry (první popisovaný případ) způsobují nezhoubné kožní novotvary s velmi variabilní tendencí k množení, přetrvávání nebo naopak ke spontánnímu vyhojení (LITERÁK & CHYTIL 2010). Můj nálezní postiženého ptáka z čeledi pěnkavovitých souhlasí se závěry LITERÁKA & CHYTYLA (2010), že tato čeleď bývá papillomaviry postižena nejčastěji. Je ovšem potřeba zmínit, že k přesnému určení diagnózy kožního útvaru by ovšem bylo nutné provést histopatologické vyšetření, případně identifikaci papillomaviru pomocí molekulárně-biologických metod (L. Novotný *in litt.*). Druhý popisovaný případ se týkal kožních novotvarů parazitárního původu. V zahraniční literatuře o problematice parazitických roztočů referují PENCE *et al.* (1999) a o parazitickém roztoči *Knemidokoptes jamaicensis* LATTA & O'CONNOR (2001). I. Literák (*in litt.*) dokonce kontroloval v Orlických horách odchycenou pěnkavu obecnou, která měla na noze papilomy kombinované se změnami na kůži způsobených roztoči, kteří vyvolávají onemocnění knemidokoptózu (LITERÁK *et al.* 2005).

Poděkování

Děkuji I. Literákovi za vstřícnost při řešení mé problematiky popsané v článku. Za pomoc při koncipování článku jsem velmi zavázán redaktorovi M. Paclíkovi a kolegům recenzentům.

Souhrn

Dne 16.2.2010 byla v Dobrušce (okres Rychnov nad Kněžnou) odchycena samice pěnkavy jikavce (*Fringilla montifringilla*) ve druhém roce života. Na pravém tarsu těsně nad zadním prstem měla bradavici velikosti hrachu způsobenou pravděpodobně papillomaviry. Popisovaný pták byl po okroužkování na stejném místě vypuštěn na svobodu. Dne 17.7.2010 jsem odchytit na lokalitě PR Bedřichovka (okres Rychnov nad Kněžnou) adultního samce pěnkavy obecné (*Fringilla coelebs*), který měl obě nohy porostlé neobvyklými útvary způsobenými parazitickým roztočem *Knemidokoptes jamaicensis*. Ptáka jsem bez kroužku vypustil na svobodu.

Summary

On 2 February 2010 a second year Brambling (*Fringilla montifringilla*) was trapped in Dobruška (District of Rychnov nad Kněžnou, 50°17'N 16°09'E, Grid no. 5762, altitude 285 m). Just above the hind toe on the right leg it had a wart the size of pea possibly caused by a papillomavirus. The bird was ringed and released on site. On 17 July 2010, at the PR Bedřichovka site (District of Rychnov nad Kněžnou, 50°17'N 16°28'E, Grid nos. 5664, 5764, altitude 695 m a.s.l.) I trapped an adult male Chaffinch (*Fringilla coelebs*), whose legs were covered with unusual formations caused by the parasitic mite *Knemidokoptes jamaicensis*. I released the bird without ringing it.

Literatura

- HAMPL A. 1989: Doklady přežití ptáků s tělesnými defekty. *Panurus 1*: 99–100.
- JASSO L. 2006: Albinismus u ptáků a výskyt albinů v České republice. *Panurus 15*: 57–67.
- KAFKA P. & LITERÁK I. 2009: Sýkora uhelníček (*Periparus ater*) a bramborníček hnědý (*Saxicola rubetra*) parazitování motolicí *Collyriclum faba*. *Panurus 18*: 77–79.
- LATTAS C. & O'CONNOR B. M. 2001: Patterns of *Knemidokoptes jamaicensis* (Acari: Knemidoptidae) Infestations Among Eight New Avian Hosts in the Dominican Republic. *Journal of Medical Entomology 38*: 437–440.
- LITERÁK I. & CHYTL J. 2010: I ptáky trápí bradavice: papillomatóza u pěnkavy obecné. *Živa 58 (1)*: 38–39.
- LITERÁK I., BOCHKOVA A., DUSBÁBEK F., MARTINŮ J., PODZEMNÝ P. & SYCHRA O. 2009: Málo známí cizopasnici ptáků – roztoči čeledi Harpirhynchidae. *Živa 57 (3)*: 126–128.
- LITERÁK I., SMID B., DUSBÁBEK F., HALOUZKA R. & NOVOTNY L. 2005: Co-infection with papillomavirus and *Knemidokoptes jamaicensis* (Acari: Knemidokoptidae) in a chaffinch (*Fringilla coelebs*) and a case of beak papillomatosis in another chaffinch. *Vet. Med. – Czech 50*: 276–280.
- PENCE D. B., COLE R. A., BRUGGER K. E. & FISCHER J. R. 1999: Epizootic Podoknemidokoptiasis in American Robins. *Journal of Wildlife Diseases 35*: 1–7.
- ŠTANCL F. 2007: Abnormality zobáku u špačka obecného (*Sturnus vulgaris*). *Panurus 16*: 125–126.
- VOLF V. 2009: Budníček menší (*Phylloscopus collybita*) s výrůstkem na zobáku. *Panurus 18*: 73–75.
- VRÁNOVÁ S. & ČESÁK J. 2008: Deformace zobáků u havranů polních (*Corvus frugilegus*) a kavek obecných (*Corvus monedula*) na Pardubicku. *Panurus 17*: 69–74.

ISSN 1211-6424

ISBN 978-80-87151-12-9

+ foto v barevné příloze

